

EXAMENSARBETE

Hösten 2008

Lärarytbildningen

”Ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig
själv”

En studie om årskurs åtta elevers tankar kring fenomenet mobbning

Författare

Maria Johansson
Linda Sundvall

Handledare

Ingrid Lindahl

”Ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv”

En studie om årskurs åtta elevers tankar kring fenomenet mobbning

Abstract

I studien har vi undersökt hur elever uppfattar och vilka erfarenheter elever i årskurs åtta har kring fenomenet mobbning ur elevperspektiv och mellan flickor och pojkar. Vi vill med studien skapa djupare förståelse kring fenomenet mobbning inför kommande yrkesroll. Genom enkätundersökning fick vi fram vårt resultat. Resultatet visar att mobbning förekommer, men blir motsägelsefullt då övervägande elever svarat att de inte blivit mobbade eller har mobbat själva. Vi fick bekräftelse på flera av förklaringsmodellerna när enkäten sammanställdes och de olika mobbningsformerna nämns av eleverna, dock inte e-mobbning. Flickor och pojkar anser att det är mobbaren som mår dåligt och att föräldrarna har minst ansvar när det gäller mobbningens förekomst på skolan. Eleverna tror att skillnad kan finnas beroende på skolans storlek och antal elever men däremot inte i formerna av mobbning. Flickor och pojkar beskriver ordet mobbning med snarlika ord, och kan sammanfattas med citatet – ”ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv”.

Ämnesord: förklaringsmodeller, mobbning, flickor, pojkar, elevperspektiv, kränkande.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 SYFTE	5
2. FRÅGESTÄLLNING	5
3. LITTERATURGENOMGÅNG	6
3.1 DEFINITION AV BEGREPPET MOBBNING	6
3.2 MOBBNINGENS OLIKA FORMER	7
3.2.1 Verbal mobbning	7
3.2.2 Psykisk mobbning	8
3.2.3 Fysisk mobbning	8
3.2.4 Elektronisk mobbning	9
3.3 MOBBNING JÄMFÖRELSEVIS FLICKOR OCH POJKAR	9
3.3.1 Flickors mobbning	10
3.3.2 Pojkars mobbning	10
3.3.3 Likheter och skillnader mellan flickor och pojkar	11
3.4 FÖRKLARINGSMODELLER TILL FENOMENET MOBBNING	11
3.4.1 Biologisk förklaringsmodell	12
3.4.2 Socialpsykologisk förklaringsmodell	12
3.4.3 Inlärningspsykologisk förklaringsmodell	12
3.4.4 Psykoanalytisk förklaringsmodell	13
3.4.5 Gruppsykologisk förklaringsmodell	13
3.4.6 Värdepedagogisk förklaringsmodell	13
4. METOD	14
4.1 UNDERSÖKNINGSPERSONER OCH GENOMFÖRANDE	15
4.2 MATERIAL OCH DATAINSAMLING	16
4.3 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	16
4.4 DATAANALYS	17
4.5 KRITISKA REFLEKTIONER AV VAL AV METODER	17
5. RESULTAT OCH REFLEKTION	18
5.1 FÖREKOMMER DET MOBBNING PÅ DIN SKOLA?	18
5.1.1 Mobbing förekommer	19
5.1.2 Mobbingen utifrån fullständig data och jämförelsevis flicka och pojke	19
5.2 HAR DU SJÄLV MOBBAT MEDVETET I SKOLAN, DE SISTA MÅNADERNA?	21
5.2.1 Medveten mobbning	21
5.2.2 Medveten mobbning utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar	22
5.3 HAR DU SJÄLV BLIVIT MOBBAD DE SISTA MÅNADERNA?	23
5.3.1 Jag har inte blivit mobbad	23
5.3.2 Jag har inte blivit mobbad, utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar	24
5.4 HAR DU KÄNT DIG MOBBAD NÅGON GÅNG?	25
5.4.1 Flickor ja – pojkar nej	25
5.4.2 Reflektion – flickorna ja – pojkarna nej	26
5.5 VAD ÄR DET SOM GÖR ATT DET INTRÄFFAR MOBBNING	26
5.5.1 Mobbaren mår dåligt	26
5.6 TROR DU ATT DET FÖRKOMMER MOBBNING I JÄMFÖRELSE AV BYSKOLA, STADSSKOLA OCH STORSTADSSKOLA?	28
5.6.1 Skillnader i skolorna	28
5.6.2 Skillnader i skolorna ur fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar	29
5.7 I VAD TROR DU SKILLNADEN LIGGER?	29

5.7.1 Skolans storlek – antal elever	30
5.8 VEMS ANSVAR ÄR DET ATT INGEN BLIR MOBBAD?	31
5.8.1 Föräldrar har minst ansvar	31
5.8.2 Föräldrar har minst ansvar, utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar.....	32
5.9 VAD ÄR MOBBNING FÖR DIG?	33
5.9.1 Ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv.....	34
5.9.2 Reflektion – ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv.....	34
6. RESULTATSAMMANFATTNING	35
7. DISKUSSION.....	36
KÄLLFÖRTECKNING.....	39
BILAGA 1	
BILAGA 2	

1. Inledning

Under utbildningen har vi noterat att ämnet mobbning inte behandlats så som önskas inför kommande yrkesroll, ämnet mobbning berör och berör alla. När idén för uppsatsen presenterades på de tre utvalda skolorna svarade en av rektorerna att mobbning inte förekommer på skolan, intresset väcktes ytterligare när svaret gavs.

Av egen erfarenhet från skoltiden och VFU, verksamhetsförlagda utbildningen, motsägs rektorns påstående. Dessa orsaker gjorde att vi valde att utmana rektorns påstående. Med uppsatsen vill vi undersöka om mobbning förekommer på tre skolor runt om i Skåne och om olika synsätt finns hos elever i byskolan, stadsskolan eller storstadsskolan.

Vi valde att begränsa vårt undersökningsområde till årskurs åtta på grund av att eleverna befinner sig i mitten av högstadiet. Således hoppas vi uppnå ett bredare spektrum i den empiriska undersökningen. Undersökningens avsikt är att skapa en djupare insikt och förståelse i mobbningen och hur mobbning visar sig i olika skolor i Skåne.

Vissa barn går till skolan med en klump i magen och en övertygelse om att inte duga. Andra tar sig friheten att trycka ner någon, psykiskt och/eller fysiskt, för att upprätthålla sin egen status. Vi vet alla att mobbning existerar, men vi vet inte alltid vad som utlöser den eller vad vi ska göra åt den.¹

Mobbning är ett känsloladdat begrepp och fenomenet kan beröra alla människor. Mobbing finns i samhället och alla har någon gång varit inblandade även om *du* som enskild person inte har varit utsatt eller drivande i processen.² Fenomenet mobbning lyftes fram genom en artikelserie i Dagens Nyheter³ i slutet av 1960-talet och sedan dess har flera forskare gjort insatser i forskningen om mobbning och inte förrän år 2006 kom en skollag.

Skollagen vill förtydliga skolans ansvar när eleverna är i skolan, skolan skall garantera alla trygghet. Ett lagligt skydd mot kränkande behandling, vilket mobbning är, finns nu. På varje skola skall finnas ett dokument som säkrar elevernas skydd mot kränkande behandling och kallas Likabehandlingsplan, denna skall användas i skolans dagliga arbete.

¹ Vestlin, Lena. Redo för mobbning? *Lärarstudenten*, nr 2 2008, s.3.

² Friends A. *Mobbning*. Hämtat från <http://www.friends.se/?id=1591>. Hämtat den 4 november 2008.

³ Thors, Christina. *Utstött – en bok om mobbning*. Lärarförbundets förlag, 2007, Stockholm, s.47.

Likabehandlingsplanen skall revideras varje år och skulle en skola inte ha planen upprättad väntas huvudmannen, kommunen, bli skadeståndsskyldig.⁴

När en elev säger att hon/han blivit trakasserad eller kränkt är huvudmannen skyldig att utreda händelsen. Även här är det huvudmannen som blir skadeståndsskyldig till den mobbade, om han inte gjort enligt lagen. På grundskolan kan kränkande behandlingar begås, så som misshandel, olaga hot och ofredande, trots elevernas ringa ålder är detta en brottslig handling.⁵

Skolan fostrar eleverna från förskolan med värdegrunden och genomsyrar hela skolgången. Värdegrundsarbetet vill bland annat förebygga mobbning och främja människors lika värde.⁶ Begreppet värdegrund innefattar respekt, trygghet, ansvar, uppmuntran och gemenskap, ett tydligt exempel på uppmuntran av värdegrunden är Likabehandlingsplanen och ordningsreglerna inom skolan.

Vetenskapliga studier genomförs för att kartlägga förekomsten av mobbning och kränkande handlingar i skolan. Resultatet av studierna pekar på att upp till tolv procent av tillfrågade elever uppger att de någon gång blivit mobbade.⁷ Genom studien hoppas vi i kommande läraryrke kunna se och upptäcka mobbningen lättare på grund av att vi fått ta del av elevernas synsätt. Mobbning för oss eller samhället är kanske annorlunda mot hur eleverna tänker om och upplever mobbning.

⁴ Skolverket. *Allmänna råd och kommentarer. För arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling*. Fritzes, 2004, Stockholm.

⁵ a.a.

⁶ Skolverket.se *Demokrati och värdegrund*. <http://www.skolverket.se/sb/d/372/a/848#paragraphAnchor0>. Hämtat den 6 november 2008.

⁷ Wrethnder Bliding, Marie. *Inneslutning och uteslutning – barns relationsarbete i skolan*. Studentlitteratur, 2007, Lund, s.180.

1.1 Syfte

Syftet med examensarbetet är att skapa djupare förståelse för hur elever på tre skolor i årskurs åtta tänker om fenomenet mobbing. Vi vill även undersöka hur eleverna förhåller sig till fenomenet mobbning, om skillnad förekommer på skolorna och mellan flickor och pojkar. Vår hypotes är att mobbningen uppträder olika på byskolan, stadsskolan och storstadsskolan och att miljön påverkar mobbningen, vill vi se om skillnad förekommer i de valda skolorna. Vi hoppas att dessa förväntade insikter skall vara till nytta inför vårt kommande läraryrke, genom ökad kunskap kan vi lättare förstå varför en mobbningssituation uppstår.

2. Frågeställning

Forskningsfrågan för studien är:

Hur uppfattar och vilka erfarenheter har elever i årskurs åtta om fenomenet mobbning på den egna skolan?

Delfrågor för studien är:

- Vilka synsätt kring fenomenet mobbing framträder ur elevers svar som går i byskolan, stadsskolan och storstadsskolan?
- Vilka synsätt har eleverna om fenomenet mobbning på byskola, stadsskola och storstadsskola i jämförelse av varandra?
- Finns skillnader i synsätt mellan flicka och pojke?

3. Litteraturgenomgång

Flertalet forskare använder en gemensam term för begreppet mobbning, i sin tur använder forskaren sin egen definition. Forskarna menar egentligen detsamma, att det är negativa handlingar personerna utsätts för under en längre tid. Nedan presentera olika forskares definitioner av mobbning.

3.1 Definition av begreppet mobbning

Nedan presenteras tre forskares definition av begreppet mobbning men i studien används professor Dan Olweus definition av mobbning, av den anledningen att Olweus har myntat definitionen först. Dock förekommer ingen markant skillnad mellan forskarnas definition förutom att Olweus nämner en person som utsätts för mobbning. Gunnar Höistad menar att flera personer kan utsättas för mobbning samtidigt och Zelma Fors väljer att ta med ordet makt i sin definition. Vi känner inte till om eleverna har en förkunskap om forskarnas definition av begreppet mobbning och avser inte att undersöka detta.

Olweus har arbetat med forskning om och åtgärder mot skolmobbning i mer än 35 år och betraktas som grundaren av begreppet mobbning. Han har format ett eget forskningsområde och är en föregångsman inom området. Olweus har fört empiriska dokumentationer av mobbning i skolan, hans tillvägagångssätt och forskningsresultat har väglett många andra forskare inom området.⁸ Olweus myntade definitionen ”en person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer.”⁹

Höistad är föreläsare inom området, han är grundskollärare och föreläser om mobbning och konflikter. Höistad väljer definitionen ”när en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning.”¹⁰

⁸ Eriksson, Björn, Lindberg, Odd, Flygare, Erik & Daneback, Kristina. *Skola – en arena för mobbning*. Kalmar 2002, Skolverket, s.38f.

⁹ Olweus, Dan. *Mobbning i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Falköping 1994, Liber Utbildning AB, s.4.

¹⁰ Höistad, Gunnar. *Mobbning och människovärde*. Göteborg 2001, Förlagshuset Gothia AB, s.73.

Den tredje och sista definitionen som presenteras är författaren, psykologen och psykoterapeuten Fors. Hon har i över 30 år arbetat med vägledning och stöd åt utsatta barn. Fors väljer att plocka in ordet makt och använder definitionen ”i mobbning har plågaren mer makt än offret och plågaren har kontroll över offret. I mobbningen förekommer negativa handlingar från plågaren mot offret i avsikt att skada offret. Dessutom förekommer de negativa handlingarna upprepade gånger och över en längre tid.”¹¹ Negativa handlingar är när en person utsätter en annan person för skador eller kränkningar¹², så som verbalt, psykiskt, fysiskt eller elektroniskt.

Mobbning är ingen engångsföreteelse, utan systematiserad kränkning av en person som är upprepade och pågår över en längre tidsperiod. Dock är enstaka kränkande behandlingar inte acceptabelt, utan måste tas på allvar.¹³ Däremot är det viktigt att skilja på mobbning och konflikter. I mobbning har mobbaren mer makt och kontroll över offret. I ett slagsmål tror de inblandade sig vara lika starka och de slåss för att pröva sina styrkor.¹⁴

3.2 Mobbningens olika former

I kommande stycke presenteras mobbningens former, verbal, fysisk, psykisk och elektronisk mobbning. Gemensamt för mobbningsformerna är destruktiva maktrelationer, mobbaren har makt över offret, och känslorna mobbaren har kan handla om hat och förakt.¹⁵

3.2.1 Verbal mobbning

”Orden är värst för dom sitter kvar länge, dom gör djupare skada. Ett blåmärke hade jag gärna stått ut med om jag sluppit alla ord.”¹⁶

¹¹ Fors, Zelma. *Makt maktlöshet mobbning*. Stockholm 1995, Liber Utbildning AB, s.1.

¹² Olweus, 1994, s.4.

¹³ Friends A.

¹⁴ Fors, 1995, s.1.

¹⁵ Fors, Zelma, *Destruktiva maktrelationer. Utstött*, I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag, s.19.

¹⁶ Eriksson, m.fl, s.62.

Öknamn, rasistiska kommentarer och förolämpningar¹⁷, är verbal mobbning men viska, sprida rykten och hota offret är även mobbning i verbal form.¹⁸ Klotter är en annan form av verbal mobbning, toaletterna kan används som klotterplank.¹⁹

Med hjälp av ord kan mobbaren knäcka offrets självkänsla, av den orsaken att det är lätt att komma undan med viskningar och grymma glåpor. För den vuxne kan det vara svårt att upptäcka verbal mobbning, det kan se ut att vara en dispyt mellan två elever. Verbal mobbning är den vanligaste formen bland flickor och pojkar och kan vara lättare att upptäcka då den syns och hörs mer än exempelvis psykisk mobbning.²⁰

3.2.2 Psykisk mobbning

Psykisk mobbning ger stor skada och sker oftast i dolda miljöer, mobbningen kan ske bakom ryggen. Himla med ögonen, sucka eller behandla offret som luft kan ske helt öppet, eftersom personen lätt kan skylla ifrån sig med kommentaren: ”Vadå sucka? Får man inte andas längre?” Därav riskerar skolan förbise mobbningsproblemet. Offren har en tendens att vara tysta, försynta elever, de tar inte för sig och berättar inte hur situationen egentligen är.²¹

Psykisk mobbning är dold och kallas även för tyst mobbning. Ett blått öga syns tydligt medan psykisk mobbning sätter sig fördolt i självkänslan och påträffas sent i mobbningsprocessen. Formen är mest förekommande i pubertetsåldern, en känslig ålder då tonåringar är identitetssökande. Mobbaren sätter i system att ignorera, isolera och utesluta vilket leder till sämre självkänsla hos offret och förstörda vänskapsrelationer.²²

3.2.3 Fysisk mobbning

Fysisk mobbning är den synligaste formen och kan bestå av örfilar, knuffar och slag. Offret kan även bli fräntagen materiella ting så som skolböcker, pengar och kläder och få de förstörda.²³ I lägre klasser är fysisk mobbning vanligast och utövas mest av pojkar.²⁴ Desto

¹⁷ Sharp, Sonia. Smith, Peter K. *Strategier mot mobbning*. Lund 1996, Studentlitteratur, s.12.

¹⁸ Höistad, s.76.

¹⁹ Lindell, Björn & Hartikainen, Veikko. *Var går gränsen? Värdegrunden i praktiken.*, Morgongåva 2001, Uppsala fortbildning AB Förlag. 2.a tryckningen, s.144.

²⁰ Colorosa, Barbara, *Mobbningens tre ansikten*. Falun 2004, Egmont Richter AB, s.39f.

²¹ Höistad, s.74f.

²² Colorosa, s.41.

²³ a.a, s.40.

²⁴ Höistad, s.78.

äldre mobbaren blir ju farligare angrepp används på offret. Mobbaren löper stor risk att hamna i kriminella banor, han eller hon har ofta positiv inställning till våld och angriper även vuxna, både lärare och föräldrar.²⁵ Olweus fann i sin uppföljningsstudie att 35-40 % av före detta mobbare vid 24 års ålder dömts för tre eller fler kriminella handlingar. På en mer abstrakt nivå menar Olweus att mobbning kan ses som ett uttryck för antisocialt beteende.²⁶

”Jag menade inte att bryta armen på honom, jag ville bara skrämma honom.”²⁷

3.2.4 Elektronisk mobbning

Elektronisk mobbning förändrar mobbningsmöjligheterna, då offret blir tillgängligt så snart Internet är uppkopplat. Mobiltelefonen gör att offret kan nå överallt och e-mobbning kan även ske anonymt. Anonymiteten leder till en speciell form av mobbning där offret inte kan känna sig trygg i sitt egna hem.²⁸

Jag satt hemma och försökte gömma mig, och skolkade för att slippa gå till skolan. Då fick jag en massa hemska sms, från tjejerna i min klass. Det kändes hemska. Jag grät jättemycket!²⁹

Åtskilliga ungdomar använder olika chatrum, mail, och sms. Kränkande bilder och meddelande sprids på ett par sekunder till klasskompisen som är hemma från skolan för att han eller hon känner sig mobbad eller till kompisen i andra änden av skolsalen. e-mobbning är ett brott som blir vanligare då en stor del av ungdomarnas värld finns bland annat på Internet.³⁰

3.3 Mobbning jämförelsevis flickor och pojkar

Mobbning är likartad mellan flickor och pojkar, de trakasserar offret men mobbningen får olika uttrycks former beroende på om det är en flicka eller pojke.³¹

²⁵ Eriksson m.fl, s.43.

²⁶ a.a, s.40.

²⁷ Colorosa, s.40.

²⁸ Enochsson, Annbritt & Olin, Fredrik, Trakasserier och mobbning på den virtuella arenan. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag, s.145.

²⁹ Friends B. *e-mobbning*. Hämtat från <http://www.friends.se/?id=1592>. Hämtat den 4 november 2008.

³⁰ Enochsson & Olin, s.146f.

³¹ Höistad, s. 86.

3.3.1 Flickors mobbning

Psykisk mobbning och e-mobbning³² anses vara den mest förekommande formen bland flickor och sker oftast i grupp. En allmän förklaring till flickors mobbning kan vara att söka spänning och uppmärksamhet i tillvaron, och minska tristessen.³³

När vänskapsrelationer söks vill de flesta flickor ha uppmärksamhet. Flickor har en önskan att skapa starka grupper och nätverk av nära relationer, samt att få ta stor plats i kamratgruppen. Som flicka kan det vara viktigt att bli sedd, att vara betydelsefull och tillhöra den rätta gruppen. Medlemskapet bevisar vilka flickor som tillhör gruppen eller inte. I gruppen kan det vara viktigt att behålla sin position som annars kan leda till en ökad ryktesspridning på grund av rivalitet. Olweus menar att ryktesspridning leder till och skapar uppmärksamhet på grund av flickors angelägenhet att få ta del av skvaller.³⁴

Flickor försöker på olika sätt förstöra kamratrelationer, de pratar bakom ryggen och utesluter kamrater från gruppen. Beteendet syftar oftast till att skada offrets relationer och känslor av gruppssammanhållning, för att hindra andras tillhörighet i gruppen. Flickor kan vara rädda att förlora nära relationer de skapat, på grund av att det kan medföra att flickan ifråga själv blir offer för skvaller och uteslutning.³⁵

3.3.2 Pojkars mobbning

Pojkar använder oftast fysisk och verbal mobbning, de fysiska övergreppen kan innebära att offret stängs in någonstans eller att ägodelar förstörs, eldning i offrets skåp, och överkryddad mat är något som tillhör pojkars mobbningsverktyg. Mobbningen är oftare utåtriktad och mobbaren är fysiskt starkare än offret och trakasserar inför andra kamrater.³⁶

Enligt undersökningar av Olweus har mobbaren en liten kamratgrupp på två till tre likasinnade runt om sig i mobbningsituationen, som stödjer honom. Som pojke begär

³² Friends B.

³³ Eriksson m.fl, s.42ff.

³⁴ a.a, s.68ff.

³⁵ a.a, s.61ff.

³⁶ Fors, 2007, s. 27.

mobbaren ofta pengar, cigaretter, öl och andra värdesaker för att kunna behålla prestige inom kamratgruppen, utpressning är vanligt förekommande bland pojkar.³⁷

3.3.3 Likheter och skillnader mellan flickor och pojkar

Gemensamma nämnare för flickor och pojkar är att mobbningen oftast sker i grupp, däremot använder pojkar mer fysisk mobbning och flickor psykisk mobbning. Flickor kan vara identitetssökande och vill skapa spänning i tillvaron, pojkar använder i större utsträckning utpressning. Mobbaren vill i båda fall dominera och saknar empati för offret.³⁸

I mobbningsituationer är inte bara mobboffret ett offer utan även mobbaren kan vara ett offer på grund av problematiska hemförhållanden eller dåligt självförtroende. Självförtroendet stärks i mobbningen, mobbaren plågar offret och inre aggression³⁹ som starka känslor av hat och förakt inom sig når klimax.⁴⁰

Pojkars sätt att mobba är tydligare och därmed lättare att upptäcka, flickornas mobbning är desto svårare att uppfatta,⁴¹ men båda har behov av att bli uppmärksammade och sedda.⁴²

3.4 Förklaringsmodeller till fenomenet mobbning

Kjell Granström, är professor i pedagogik, docent i kommunikation, leg psykolog och forskningsledare vid Linköpings universitet. I Granströms studie presenteras tänkbara förklaringsmodeller till varför fenomenet mobbning kan uppstå i klass eller i kamratgrupp. Professorn anser att orsaken till mobbning antingen finns hos offret, hos mobbaren eller i miljön där mobbningen uppkommit. I studien presenterar han sex tänkbara förklaringsmodeller, biologisk, socialpsykologisk, inlärningspsykologisk, psykoanalytisk, gruppsykologisk och värdepedagogisk förklaringsmodell, som belyser olika perspektiv på fenomenet mobbning.⁴³

³⁷ Olweus, Dan. Mobbning i skolan – fakta och åtgärder. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag s. 63.

³⁸ Olweus, 1994 s.25ff.

³⁹ Höistad, s.99.

⁴⁰ Fors, 2007, s. 27.

⁴¹ Höistad, s.86ff.

⁴² Colorosa, s.45.

⁴³ Granström, Kjell. Olika förklaringar till mobbning. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag, s.47ff.

3.4.1 Biologisk förklaringsmodell

En anledning till varför barn mobbas, är att offren uppträder avvikande eller ser annorlunda ut. Granström menar att det finns åtskilliga historiska exempel på hur människor med avvikande utseende, annorlunda vanor eller åsikter blivit föremål för förföljelse. Fenomenet mobbning har således alltid haft biologisk existens i den mänskliga historien, även om begreppet inte funnits tidigare.⁴⁴

3.4.2 Socialpsykologisk förklaringsmodell

Den enskilda människan försöker finna sin identitet och inta en roll i det sociala samspelet, alla vill bli sedda och vara någon. Socialpsykologisk forskning visar att flertalet grupper, exempelvis skolklasser, utvecklar olika roller där vanliga roller kan vara pluggis, blygis, eller fegis. Forskning visar att offret ibland bjuder in till mobbning genom att bete och klä sig annorlunda och på så sätt skapar sin roll i samspelet. Olweus styrker detta genom att han menar att det måste finnas en viss obalans mellan mobbaren och offret. Offret kan ha svårt att försvara sig i en mobbningsituation och är oftast lite hjälplös i förhållandet till den eller dem som mobbar. Olweus påpekar också att offret kan vara fysiskt och psykiskt svagare vilket gör att en obalans uppstår.⁴⁵

3.4.3 Inlärningspsykologisk förklaringsmodell

Samvaron mellan människor måste fungera, rutiner och strukturer utvecklas för människors uppträdande i olika situationer och blir etikettsregler. Skolans oskrivna regler visas genom handuppräkring och inte tränga sig i matkän, medan mobbning tas upp i Likabehandlingsplanen som en skriven regel.⁴⁶

Inlärningspsykologin förklarar mobbningsfenomen som en form av felinläring eller brist i utbildning och uppfostran. Enligt Granström sägs orsakerna bottna i mobbarens hemmiljö och goda vanor saknas. Förklaringsmodellen tar även upp skolan som en annan orsak, skolan har inte förmått förmedla vad elevrollen innebär på ett konkret vis.⁴⁷

⁴⁴ a.a, s. 47fff

⁴⁵ a.a, s. 47fff

⁴⁶ a.a, s. 47fff

⁴⁷ a.a, s. 47fff

3.4.4 Psykoanalytisk förklaringsmodell

Inre mentala processer försiggår i det mänskliga undermedvetna och tidiga barndomsupplevelser kan forma personligheten i senare år. Granströms forskning påvisar psykoanalysens teori och Olweus har studerat kännetecknen hos mobbaren. Olweus anser att problematiska hemförhållanden, auktoritära och bestraffande föräldrar kan vara en orsak.⁴⁸

Barn i trygga och stabila hemmiljöer hanterar irritation och besvikelse bättre än barn i otrygga och kärleksfattiga miljöer, då det kan framkalla ångest och aggressivitet hos barnet. Mobbaren hanterar aggressiviteten och den dåliga självkänslan genom att förödmjuka och dominera offret. Psykoanalytiska förklaringsmodellen menar att mobbaren reglerar sin inre ångest och aggressivitet genom att förtrycka offret, mobbning blir ett resultat av inre olösta konflikter.⁴⁹

3.4.5 Gruppsykologisk förklaringsmodell

I organisationen vid gruppuppgifter är det av vikt att läraren främjar samspelet mellan individer, grupper och uppgifter och för att undvika konflikter i gruppen. Granströms forskning visar att under lektioner har eleverna betydligt fler kontakter med kamraterna än läraren. Skulle ledarskapet och handledningen vara oklar kan oro i gruppen leda till ångest, irritation och aggressivitet. Ångesten och oron i gruppen utser exempelvis syndabocken som blir offer för gruppens missnöje, istället för att rikta frustrationen mot läraren som orsakat situationen.

Kollektiv projicering på offret reducerar gruppens tillfälliga ångest, även om inte hela gruppen trakasserar offret är de delaktiga. Passiva åskådare samtycker med tysthet och deltar aktivt i mobbningen.⁵⁰

3.4.6 Värdepedagogisk förklaringsmodell

I skolan har värdegrunden uppmärksammas alltmer på senare tid. Moralisk förvirring kan skapas, genom att vi blivit mångkulturella. Det går inte att utesluta att barn och ungdomar påverkas av moralsynen som förmedlas genom våldsfilmerna och dataspel. Människosynen om

⁴⁸ a.a, s.47fff

⁴⁹ a.a, s.47fff

⁵⁰ a.a, s.47fff

lika värde förespråkas i nationella läroplaner och lokala arbetsplaner, vilket blir en paradox då våldsbudskap och förakt för svaghet förmedlas i media.

Skolmiljön är en del av samhället och blir med den värdepedagogiska förklaringsmodellen ett bidrag till att fostra förakt för de svaga och våldet. Andra värden har trängt in i klassrummet och mobbningen är ett faktum.⁵¹

Förklaringsmodeller kan svara på varför fenomenet mobbning uppstår, dock är det sällan en modell som ger förklaring till mobbningen.⁵²

4. Metod

Målet med undersökningen är att skapa djupare förståelse för fenomenet mobbning och genom ökad kunskap kan vi lättare förstå varför en mobbningssituation uppstår, inför kommande lärarroll.

I studien används kvantitativ metod som bygger på enkäter. Enkäternas frågor grundar sig i tidigare forskningsteorier och metoder, bland annat från Olweus. Lärarna på skolorna fick ta del av enkäten och blev därav insatta i undersökningen, innan den genomfördes⁵³

Enkäten innehöll fem frågor med standardiserade svar och fem öppna frågor, där respondenterna fick möjlighet att utveckla sina tankar i svaren. Med de öppna frågorna ville vi ha en bredare elevsyn av fenomenet mobbning. En kvantitativ studie innebär oftast att enkäten är standardiserad för hela populationen, vilket vår är. På skolorna delades enkäten ut samtidigt till respondenterna, på grund av att snedvridning inte skulle ske.⁵⁴

⁵¹ a.a, s.47fff

⁵² a.a, s.47fff

⁵³ Patel, Runa & Davidsson, Bo. *Forskningsmetodikens grunder*. Lund, 2007, Studentlitteratur.

⁵⁴ Denscombe, Martyn. *Forskning handboken*. Lund, 2000, Studentlitteratur.

4.1 Undersökningsspersoner och genomförande

Målgruppen för studien är årskurs åtta i tre olika orter i Skåne. En skola är en fristående skola och de andra kommunala, inga medvetna val utan genom kontakter, från bland annat VFU, styrde valen. Skolorna kommer att kodas till skola 1, skola 2 och skola 3. Vi vill inte att obehöriga ska kunna ta del av undersökningresultaten som kommer att ligga till grund för vår C- uppsats.

Skola 1 en byskola med F-9 klasser. I klassen går 25 elever varav 20 var närvarande och de 5 frånvarande eleverna var flickor, i undersökningen deltog 8 flickor och 12 pojkar.

Skola 2 är en stadsskola med 6-9 klasser. I klassen går 25 elever varav 22 var närvarande och de 3 frånvarande eleverna var 2 flickor och 1 pojke, i undersökningen deltog 8 flickor och 14 pojkar.

Skola 3 är en storstadsskola med 6-9 klasser. I klassen går 22 elever varav 18 var närvarande och de 4 frånvarande eleverna var 1 flicka och 3 pojkar, i undersökningen deltog 13 flickor och 5 pojkar.

Ett urval gjordes av skolorna, genom kontakter, det går inte att generalisera resultatet då vi endast har en representant för de valda kategorierna, årskurs åtta i byskolan, stadsskolan och storstadsskolan. Önskas ett bredare spektrum kan årskurs sex, sju och nio vara med i studien, begränsningen blev årskurs åtta.⁵⁵

Innan studien kunde genomföras togs kontakt med rektorerna på skolorna för godkännandet av undersökningen. Föräldrarnas godkännande behövdes inte på grund av att enkäten var anonym och besvarandet var oproblemiskt. Forskning försöker minimera antalet uteblivna svar vilket ledde till att vi själva åkte ut till klasserna.⁵⁶

⁵⁵ Trost, Jan. *Enkätboken*. Lund, 2007, Studentlitteratur.

⁵⁶ Denscombe.

4.2 Material och datainsamling

I enkätundersökning ville vi bland annat få fram om mobbning uppträder olika beroende på om det är byskola, stadsskola eller storstadsskola. Vid konstruktionen av enkätfrågorna ville vi få stor variation i svaren och inte fastna i ett visst svarsmönster. Av denna anledning har vi valt ut fem frågor med fasta svars alternativ och fem öppna frågor (bilaga 1). Öppna frågor användes i enkäten för att vi lättare skulle kunna analysera och tolka resultaten. Enkäter är bra på så sätt att elever kan vara anonyma i det känsliga ämnet mobbning och anonymitet kan öka ärligheten i svaren.⁵⁷

Respondenterna fick en muntlig introduktion (bilaga 2) innan enkäterna delades ut i klassen. Vi valde att själva dela ut enkäterna på grund av att synliggöra syftet och förklara tanken med vår studie. Frågorna i enkäten lästes upp, för att undvika eventuella missförstånd. Respondenterna fick 20 min på sig att besvara enkäten, vi uppskattade att tiden skulle räcka gott för respondenterna.

4.3 Etiska överväganden

När vi utformade vår enkät och gjorde undersökningen utgick vi ifrån de fyra olika forskningsetiska principerna. Vid besöken på de tre skolorna användes *informationskravet*, som menar att forskaren tydligt anger syftet med undersökningen. Information gavs gällande elevernas relevans för undersökningen. I undersökningen fick respondenterna själva bestämma om de ville medverka eller inte, vilket vi tydligt skrivit på enkäten och fick därmed in *samtyckeskravet*. På enkäten stod även att undersökningen var anonym, vilket innefattar *konfidentialitetskravet*. Det fjärde och sista kravet är *nyttjandekravet* och forskaren menar att svaren som ges i enkäten endast får användas till detta forskningsändamål.⁵⁸

⁵⁷ a.a.

⁵⁸ Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet, 2002, Stockholm.

4.4 Dataanalys

Forskning menar att objektivitet krävs vid dataanalys, för att kunna uppnå en bättre överblick över mätningarna som samlats in, det vill säga inga egna tankar. Vi använde oss av nominalskala, eftersom en genusindelning gjorts, och blir beskrivande statistik genom vår egen hypotes.⁵⁹

I resultatdelen presenteras resultaten i form av diagram, de visar skolornas enskilda svar, fullständiga data och mellan flickor och pojkar. Samtliga svar i en kategori behöver nödvändigtvis inte redovisas, då ett homogent svarsmönster framträder väljer vi ut ett antal citat som tydligt beskriver kategorierna. Omfattar kategorierna stor variation i svaren blir det nödvändigt med citat som kommenteras utifrån litteraturen.⁶⁰

4.5 Kritiska reflektioner av val av metoder

Resultatet går inte att generalisera på grund av för liten population, vi kan inte se skillnader utan får endast fram elevernas tankar om varandra. För att få djupare och bredare svar borde vi ha belyst den positiva delen av skolan, det vill säga hur rasterna, lektionerna, vägen till och från skolan är. Av den orsaken att vi använde oss av en negativ tempusform i enkätfrågorna.

De öppna frågorna kunde ha formulerats bättre på grund av att flertalet respondenter har svarat ja, nej eller vet inte, kan bero på formulering eller på ren bekvämlighet hos respondenterna. Misstaget kunde undvikas om ett pilottest gjorts innan på en klass och inte enbart låtit lärarna på respektive skola läsa igenom och godkänna enkäten. Enkäten kunde ha delats ut till en större grupp elever, för att få säkrare och bredare kunskap i studien.

Från början trodde vi att skillnad fanns mellan de tre olika skolorna, byskola, stadsskola och storstadsskola. Genom resultatet såg vi att det inte går att göra en jämförelse på skolorna, det går inte att generalisera på en liten population utan vi är tvungna att studera den totala variationen och tolka utifrån sammanställda diagram.

⁵⁹ a.a

⁶⁰ a.a

5. Resultat och reflektion

Enkätfrågorna kommer att redovisas var för sig, däremot reflekterar vi kring samma fråga men olika diagram redovisas. Vi kommer även på de öppna frågorna slå ihop skola 1, skola 2 och skola 3 då en intressantare bild ges av det totala resultatet, men kommer att presentera skillnaderna mellan flickor och pojkar

Efter varje fråga kommer en kort reflektion, där vi presenterar likheter, skillnader ur den totala populationen och mellan flickor och pojkar.

Respondenterna för enkätundersökningen är årskurs åtta, skolorna är belägna i tre olika orter i Skåne. Inga medvetna val har gjorts utan kontakter styrde.

Skola 1 är byskolan. I undersökningsklassen går 25 elever varav 20 var närvarande och de 5 frånvarande eleverna var flickor, i undersökningen deltog 8 flickor och 12 pojkar.

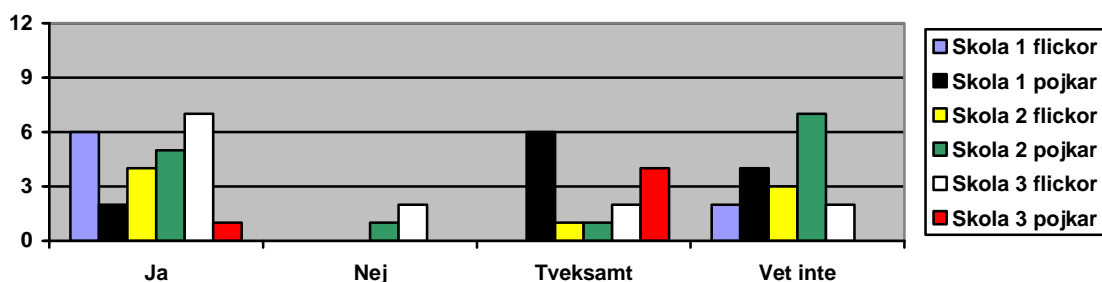
Skola 2 är stadsskolan. I undersökningsklassen går 25 elever varav 22 var närvarande och de 3 frånvarande eleverna var 2 flickor och 1 pojke, i undersökningen deltog 8 flickor och 14 pojkar.

Skola 3 är storstadsskolan. I undersökningsklassen går 22 elever varav 18 var närvarande och de 4 frånvarande eleverna var 1 flicka och 3 pojkar, i undersökningen deltog 13 flickor och 5 pojkar.

5.1 Förekommer det mobbning på din skola?

Frågan om det förekommer mobbning på din skola presenteras i tre olika diagram, figur 1 visar de tre skolornas olika svar, figur 2 visar det totala resultatet av respondenternas svar och figur 3 visar flickor och pojkars svar.

5.1.1 Mobbing förekommer

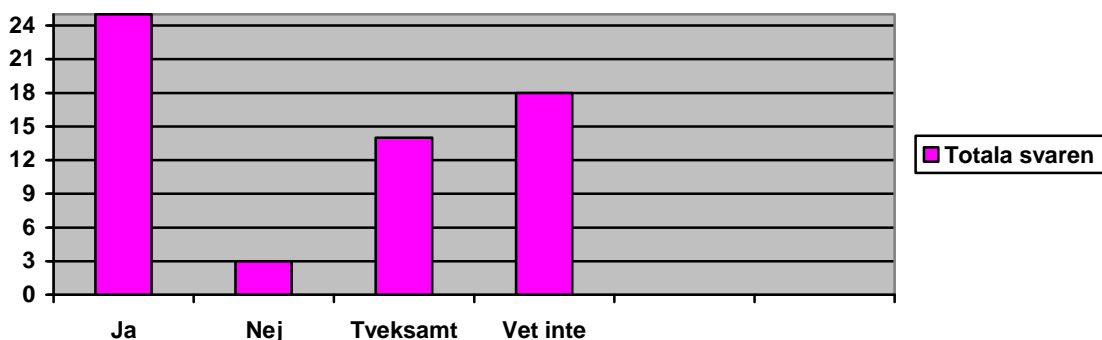

Figur 1. Respondenterna svarade om det förekommer mobbing på respektive skola.

Kommentar:

Om mobbing förekommer på den egna skolan svarade skola 1, 6 flickor ja och 2 flickor svarade vet inte. 2 pojkar svarade ja, 6 svarade tveksamt och 4 svarade vet inte. På skola 2 svarade 4 flickor ja, 1 svarade tveksamt och 3 svarade vet inte. 5 pojkar svarade ja, 1 svarade nej, 1 svarade tveksamt och 7 svarade vet inte och på skola 3 svarade 7 flickor ja, 2 svarade nej, 2 svarade tveksamt och 2 svarade vet inte. 1 pojke svarade ja och 4 svarade tveksamt.

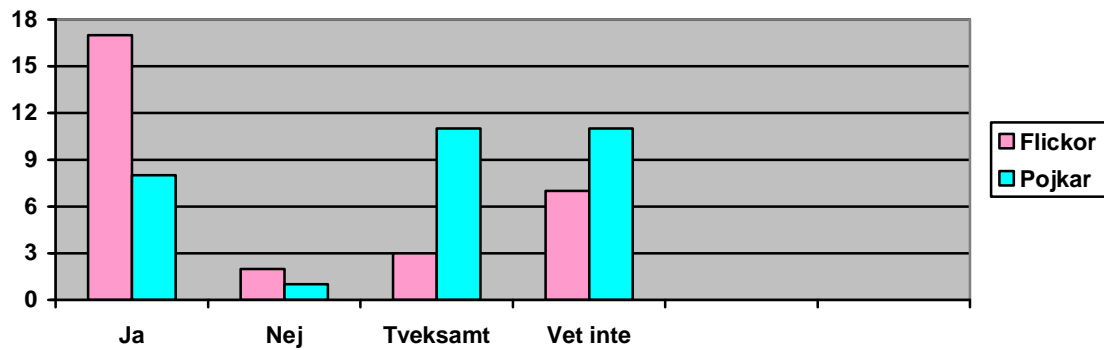
5.1.2 Mobbingen utifrån fullständig data och jämförelsevis flicka och pojke

Figur 2. Respondenternas svar totalt om mobbing förkommer på skolan.

Kommentar:

Utifrån fullständig data var det 25 respondenter som svarade ja, 3 svarade nej, 14 svarade tveksamt och 18 svarade vet inte.

Figur 3. Respondenternas svar om mobbningen förekommer jämförelsevis flickor och pojkar.

Kommentar och reflektion:

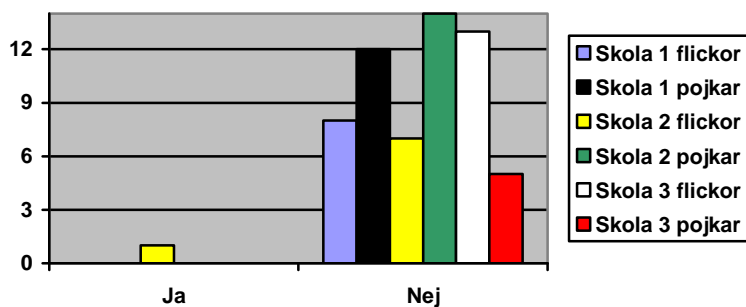
Ur genus svarade 17 flickor ja, 2 svarade nej, 3 svarade tveksamt, 7 vet inte och 8 pojkar svarade ja, 1 svarade nej, 11 tveksamt och 11 vet inte.

När resultatet sammanställdes såg vi att fler flickor svarat ja på om mobbning förekommer på deras skola och pojkarna har i de flesta fall svarat tveksamt eller vet inte. En möjlig tolkning av resultatet är att pojkarna inte vill bekänna att mobbning förekommer eller att de eventuellt mobbar själva

5.2 Har du själv mobbat medvetet i skolan, de sista månaderna?

Frågan om du själv mobbat medvetet i skolan presenteras i två olika diagram, figur 4 visar de tre skolornas olika svar, figur 5 visar det totala resultatet och flickor och pojkars svar.

5.2.1 Medveten mobbning

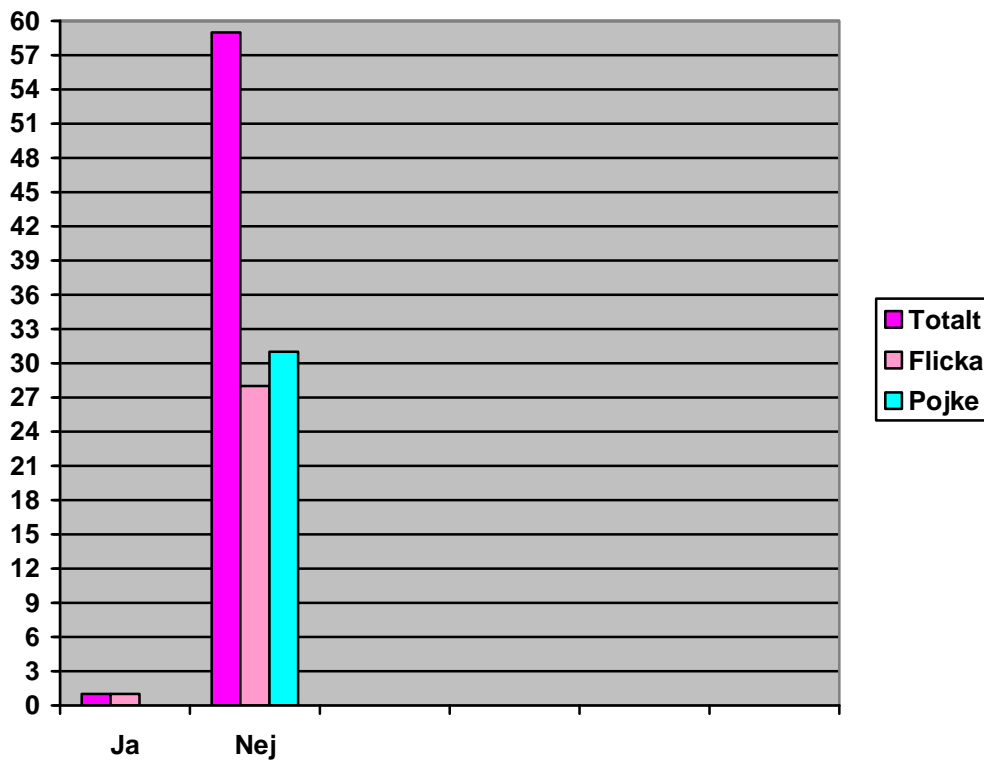

Figur 4. Respondenterna svarade om de själva mobbat medvetet i skolan, de sista månaderna.

Kommentar:

Frågan om eleverna själva mobbat de sista månaderna svarade på skola 1, 8 flickor nej och 12 pojkar svarade nej, det vill säga inga respondenter svarade ja. På skola 2 svarade 1 flicka ja och 7 flickor svarade nej och alla 14 pojkar svarade nej. På skola 3 blev det gemensamma svaret för flickor och pojkar nej.

5.2.2 Medveten mobbning utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar

Figur 5. Respondenternas svar om de själva mobbat totalt och jämförelsevis flickor och pojkar på de tre skolorna.

Kommentar och reflektion:

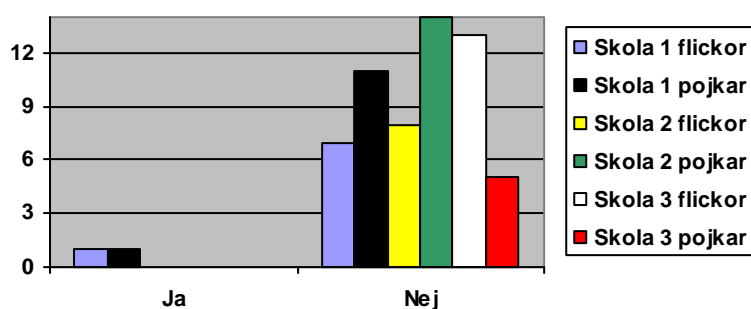
Utifrån fullständiga data svarade 1 respondent ja och 59 svarade nej. Bland flickor och pojkar svarade 1 flicka ja, 28 svarade nej och alla 31 pojkar svarade nej.

Vid granskning av fråga 2 i enkäten, som frågar om respondenterna medvetet mobbat någon de sista månaderna har alla pojkarna svarat nej vilket inte flickorna har. Anledningen kan tänkas vara att fenomenet mobbning tolkas olika av flickor och pojkar. Resultatet pekar på att mobbning förekommer på alla tre skolor.

5.3 Har du själv blivit mobbad de sista månaderna?

Frågan om du själv blivit mobbad presenteras i två diagram, figur 6 visar de tre skolornas olika svar, figur 7 visar det totala resultatet och flickor och pojkars svar.

5.3.1 Jag har inte blivit mobbad

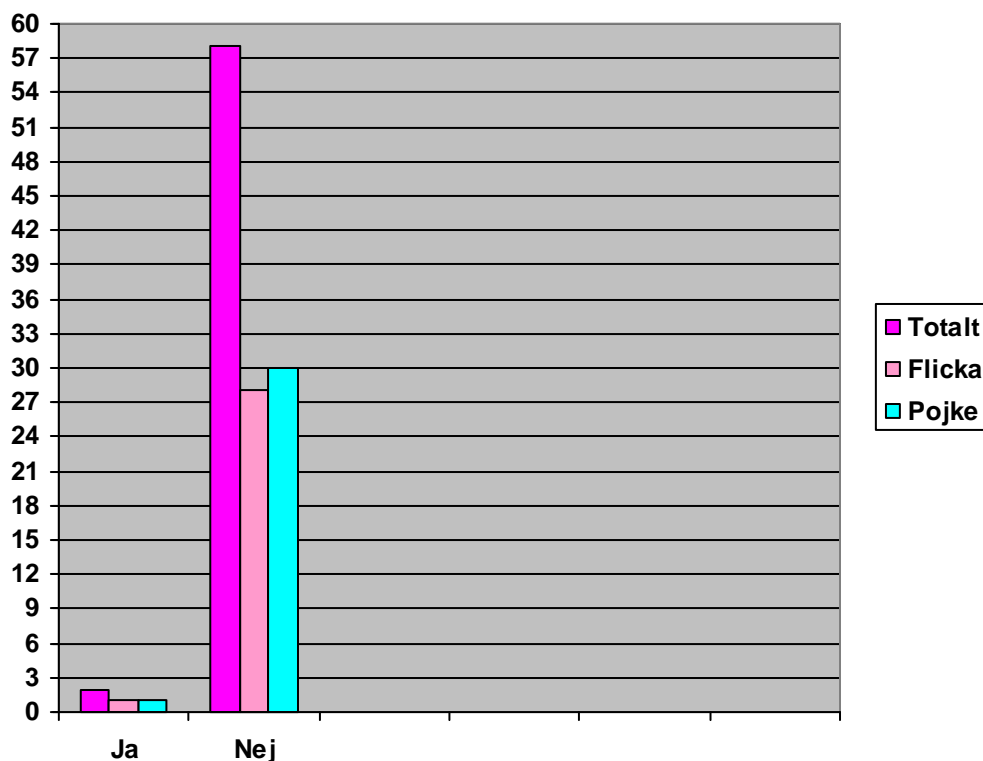

Figur 6. Respondenterna svarade på om de själva blivit mobbade de sista månaderna.

Kommentar:

Om eleverna själva blivit mobbade de sista månaderna svarade på skola 1, 1 flicka ja och 7 flickor svarade nej. 1 pojke svarade ja och 11 svarade nej. På skola 2 och 3 svarade alla flickor och pojkar nej.

5.3.2 Jag har inte blivit mobbad, utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar

Figur 7. Respondenternas svar om de själva blivit mobbade, totalt och jämförelsevis flickor och pojkar på de tre skolorna.

Kommentar och reflektion:

Utifrån fullständig data svarade 2 respondenter ja och 58 svarade nej. Bland flickor och pojkar svarade 1 flicka ja och 28 svarade nej. 1 pojke svarade ja och 30 svarade nej.

Vi granskning av fråga 3 i enkäten, som frågar om respondenterna känt sig mobbade de senaste månaderna har även här alla pojkar svarat nej vilket inte flickorna har. Enligt litteraturen mobbar flickor och pojkar på olika vis och vår tanke blev att flickor och pojkar tolkar fenomenet mobbning på olika vis, därav de olika svaren, men dock har inte eleverna känt sig mobbade eller mobbat vilket är motsägelsefullt.

5.4 Har du känt dig mobbad någon gång?

Fråga 4 är en öppen fråga där respondenterna fick svara med egna ord där vi i vissa fall har valt ut nyckelord att prata kring. Några respondenter har utvecklat svaret om de känt sig mobbade någon gång. Vi har valt att presentera citat från vardera flicka och pojke på grund av att vi vill belysa fenomenet mobbning ur ett elevperspektiv och jämförelsevis flickor och pojkar.

5.4.1 Flickor ja – pojkar nej

Övervägande flickor har svarat ja och övervägande pojkar har svarat nej. Däremot förekom svar från både flickor och pojkar som visar motsatsen. Enstaka respondenter har inte alls svarat på frågan och för oss blir detta svar ja. Några respondenter har preciserat sina svar ”för längesedan”, ”varit lite utanför” eller att det var på den gamla skolan.

Flickorna har fler motiveringar i sina svar än vad pojkarna har. Nedan belyses frågan med citat från tre flickor.

Ja de har jag. De va väldigt svårt o gå till skolan under den tiden jag blev mobbad. De tog flera månader innan någon gjorde något.

Nej inte direkt. Bara lite utanför ibland.

Jag var mobbad från 1-6 men nu har jag blivit stark nog att inte ta åt mig.

Övervägande pojkar svarade nej, de fåtal pojkar som svarade ja har vi valt att presentera i form av citat.

Ja det har jag och det känns mycket dåligt och man blir otroligt arg.

Jag har känt mig lite ’mobbad’. T.ex. Om jag hör personer prata/hånar/skrattar åt mig när jag håller på att gå därifrån och ändå kan höra. Pratar bakom ryggen. Då känner jag mig inte så bra.

5.4.2 Reflektion – flickorna ja – pojkarna nej

Vid granskning av fråga 4 om respondenterna känt sig mobbade någon gång har flertalet flickor svarat ja och flertalet pojkar nej. Flickor och pojkars svar kan grunda sig i deras känsliga ålder, då de är identitetssökande och kanske inte vågar stå till sitt svar därför blir resultatet övervägande nej. Åter undrar vi om pojkarna inte vill bekänna att mobbning förekommer eller om de eventuellt tycker det känns olustigt att medge att de blivit mobbade någon gång. Ett fåtal respondenter skrev att de känt sig mobbade för länge sen och angivit den gamla skolan eller i 1-6:an.

Svaren kan tänkas grunda sig i ovetskap av innebörden mobbning, däremot ska ingen behöva känna sig utanför eller ensam. Tillfälligt utanförskap behöver inte vara mobbning men kan såra för stunden. Ska utanförskapet klassas som mobbning ska det inträffa upprepande gånger och ske under längre tid.

5.5 Vad är det som gör att det inträffar mobbning

Fråga 5 är en öppen fråga där respondenterna fick svara med egna ord där vi i vissa fall har valt ut nyckelord att prata kring. Några respondenter har utvecklat svaret om varför mobbning inträffar, har vi valt att presentera citat från flickor och pojkar på grund av att vi vill belysa fenomenet mobbning ur ett elevperspektiv och jämförelsevis flickor och pojkar.

5.5.1 Mobbaren mår dåligt

Övervägande respondenter menar att mobbaren mår dåligt, flickor och pojkar ger olika förklaringar till varför mobbaren mår dåligt. Flickor menar även att det finns starka gäng som mobbar och pojkar menar att mobbning förekommer för att det finns svaga personer. Både flickor och pojkar pratar om att det är lätt att bli mobbad för att en person är annorlunda.

Flickorna skriver även att mobbaren har blivit illa behandlad eller har det svårt hemma och på grund av detta mår mobbaren dåligt. Flickorna menar också att mobbaren har svårt att acceptera personers olikheter. Nedan belyses frågan med citat från flickor.

Mobbaren mår nog inte särskilt bra, kanske är det något som händer hemma, och börjar därför ta ut det över andra.

Avundsjuka och rädsla.

Att mobbarna vill visa sig coola inför sina kompisar & att de tycker att de är bättre än 'offren'. De kanske använder all sin ilska genom mobbning.

Pojkarna anser också att mobbning förekommer på grund av gruppsytryck och för att få en hållhake på en person. Övervägande pojkar kunde inte förklara hur mobbning uppstår, ett fåtal kommentarer skrevs om varför mobbning inträffar som presenteras nedan.

Folk som är osäkra brukar mobba eller?

De flesta vill gärna vara lika de andra. Det är ofta personer som är lite annorlunda som blir utpekade och mobbade.

Ofta är det att mobbarna hittar någon hållhake på en när man säger någonting om man gillar nåt och använder det mot en men varför dom gör det är väl för att dom inte har något bättre för sig.

5.5.2 Reflektion – mobbaren mår dåligt

Vi granskning av fråga 5 har övervägande flickor skrivit att mobbaren mår dåligt och kan inte acceptera att andra personer är annorlunda. I enlighet med den psykoanalytiska förklaringsmodellen kan tidiga barndomsupplevelser komma att påverka personligheten i senare år. Mobbaren kan ha haft eller har auktoritära och bestraffande föräldrar vilket ger dålig självkänsla och mobbaren agerar utåt på skolkamraterna. Att mobbaren mår dåligt kan leda till att han/hon har svårigheter att acceptera olika personligheter.

En del pojkar har skrivit att mobbning inträffar på grund av gruppsytryck och för att mobbaren vill ha hållhake på en person. Olweus menar att runt mobbaren finns alltid en liten kamratgrupp som stödjer mobbningssituationen. För att behålla prestige i gruppen används utpressning mot offret och hållhaken upprättas. Mobbaren ger löfte om att inte vara elak mot offret om offret ger pengar till mobbaren och dess grupp.

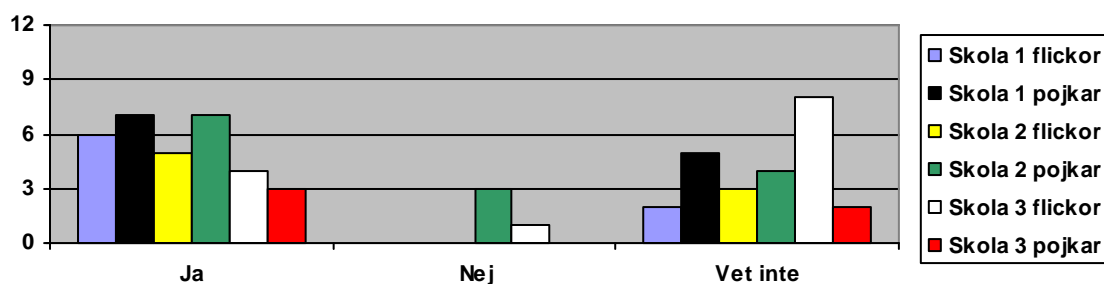
Attityden som mobbaren har tillämpas eventuellt hemma, då en otrygg hemmiljö och auktoritära föräldrar kan förekomma. Mobbaren känner inte till något annat sätt att bete sig

på, i enlighet med den psykoanalytiska förklaringsmodellen då barn i kärleksfattiga miljöer hanterar aggressivitet och dålig självkänsla genom att förödmjuka offret.

5.6 Tror du att det förekommer mobbning i jämförelse av byskola, stadsskola och storstadsskola?

Frågan om de tror att skillnad förekommer i mobbning i byskola, stadsskola och storstadsskola presenteras i två olika diagram, figur 8 visar de tre skolornas olika svar, figur 9 visar det totala resultatet och flickor och pojkars svar.

5.6.1 Skillnader i skolorna

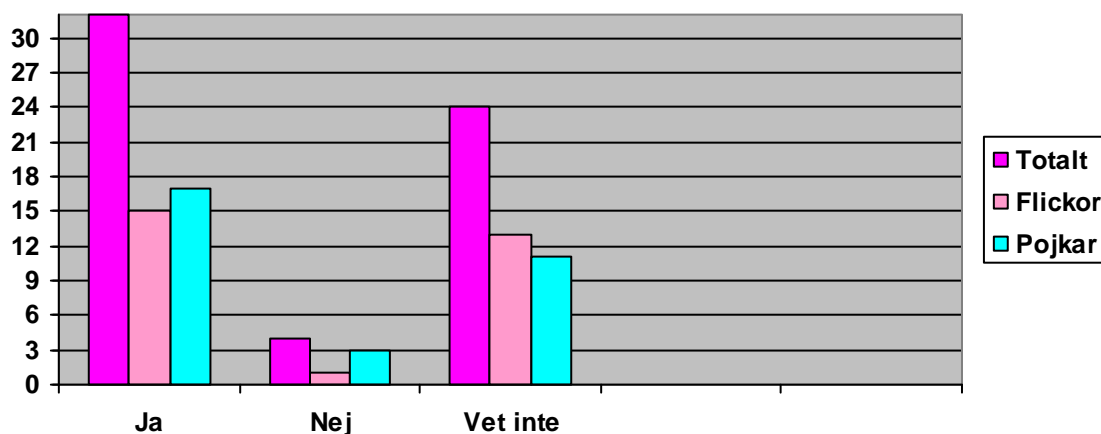

Figur 8. Respondenterna fick svara på om de tror det förekommer mobbning i jämförelse av byskola, stadsskola och storstadsskola.

Kommentar:

På frågan om respondenterna tror att skillnad förekommer mellan skolorna svarade 6 flickor ja och 2 svarade vet inte. 7 pojkar svarade ja och 5 svarade vet inte. På skola 2 svarade 5 flickor ja och 3 svarade vet inte. 7 pojkar svarade ja, 3 svarade nej och 4 svarade vet inte. På skola 3 svarade 4 flickor ja, 1 svarade nej och 8 svarade vet inte. 3 pojkar svarade ja och 2 vet inte.

5.6.2 Skillnader i skolorna ur fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar

Figur 9. Respondenterna svar på om de tror det förekommer mobbning i jämförelse av byskola, stadsskola och storstadsskola, totalt och jämförelsevis flickor och pojkar på de tre skolorna.

Kommentar och reflektion:

Utifrån fullständig data svarade 32 respondenter ja, 4 svarade nej och 24 svarade vet inte. Ur genus svarade 15 flickor ja, 1 svarade nej och 13 svarade vet inte. 17 pojkar svarade ja, 3 svarade nej och 11 svarade vet inte. Vid granskning av fråga 6 tror övervägande respondenter att det förekommer skillnad mellan skolorna men har svårt att påvisa den egentliga skillnaden.

5.7 I vad tror du skillnaden ligger?

Fråga 6 B är en öppen fråga där respondenterna fick svara med egna ord där vi i vissa fall har valt ut nyckelord att prata kring. Några respondenter har utvecklat svaret om skillnad finns i jämförelse byskola, stadsskola och storstadsskola. Vi har valt att presentera citat från vardera flicka och pojke på grund av att vi vill belysa fenomenet mobbning ur ett elevperspektiv och jämförelsevis flickor och pojkar.

5.7.1 Skolans storlek – antal elever

Övervägande respondenter svarade att skillnaden ligger i skolans storlek och antal elever. Flickorna har pekat mer på att alla känner alla i en byskola. Både flickor och pojkar anser att skolans storlek spelar roll och att i storstaden förekommer överklassen i större utsträckning. Nedan belyses frågan med citat från tre flickor.

Flickorna var mer preciserade i sina svar de anser att det är lättare att se mobbning på en mindre skola för att alla känner alla och att på byskolan finns det färre invandrare.

I städerna finns det mer folk och svårt att inte bli upptäckt.

Att i en byskola är inte alla så snobbiga som i en storstadsskola.

I en byskola kanske de är mindre elever & därför e det lättare att undvika mobbning där.

Pojkarna inte lika preciserade i sina svar och nämnde psykisk mobbning är vanligare i storstadsskola och i storstadsskolan tror fler att de är ”coola”. Sammanhålningen anser pojkarna vara bättre i en byskola. Pojkarna menar också att eleverna är snällare i en byskola eller så vet de inte. Nedan belyses frågan med citat från tre pojkar.

Bättre samanhållning i byskolorna.

Jag tror inte det är någon skillnad eftersom de fortfarande säger fula ord till han/hon och slår han/hon. Varje dag.

Jag tror det beror på hur eleverna är. Jag tycker det är stor skillnad mellan elever som går i stadsskolor och elever i byskolor. De i staden brukar vilja vara så normala som möjligt. Om man är lite annorlunda brukar man bli utpekad. Tycker inte det är så med elever i byskolor.

5.7.2 Reflektion – skolornas storlek och antal elever

Respondenter som har utvecklat sina svar tror att skillnaden ligger i skolans storlek och antalet elever på skolan. Litteratur som bekräftar vad respondenterna svaret, har vi inte påträffat vilket gjorde att vi dragit egna slutsatser kring resultatet.

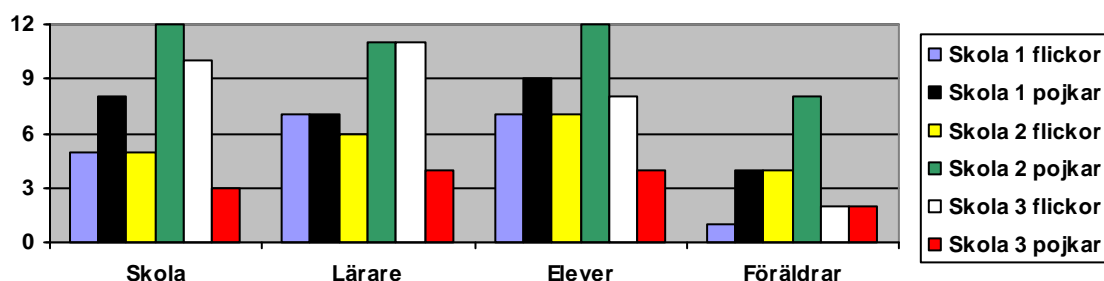
Föreställningen vi fick kring svaret var att i en mindre skola där alla känner alla är det lättare att upptäcka mobbning och därmed förhindra mobbningen på ett tidigt skede. På en större skola är det lättare att vara anonym och på så sätt blir mobbningen svårare att upptäcka. Psykisk mobbning är oftast dold, vilket gör att den är svårare att upptäcka. Offren är i de flesta fall tysta och försynta elever, de berättar oftast inte hur situationen är och på så sätt försvinner offret in i elevmängden.

5.8 Vems ansvar är det att ingen blir mobbad?

Frågan om vems ansvar det är att ingen blir mobbad presenteras i tre diagram, figur 10 visar de tre skolornas olika svar, figur 11 visar det totala resultatet av respondenternas svar och figur 12 visar flickor och pojkars svar.

Frågan om vems ansvar det är att ingen blir mobbad delades in i fyra svarsalternativ, skolan, läraren, elev och föräldrar och respondenterna kunde ange mer än ett svarsalternativ.

5.8.1 Föräldrar har minst ansvar

Figur 10. Respondenterna fick svara på vems ansvar det är att ingen blir mobbad och flera svarsalternativ kunde ges.

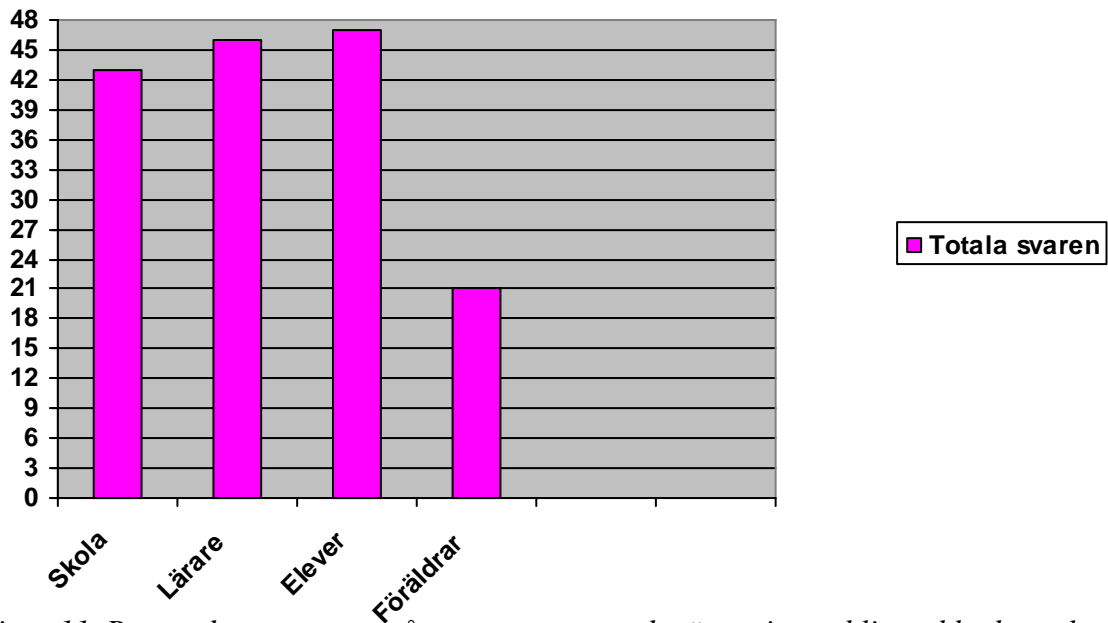
Kommentar:

Frågan om vems ansvar det är att ingen blir mobbad svarade på skola 1, 5 flickor skolan, 7 svarade lärare, 7 svarade elever och 1 svarade föräldrar. 8 pojkar svarade skolan, 7 svarade lärare, 9 svarade elever och 4 svarade föräldrar.

På skola 2 svarade 5 flickor skolan, 6 svarade lärare, 7 svarade elever och 4 svarade föräldrar. 12 pojkar svarade skolan, 11 svarade lärare, 12 svarade elever och 8 svarade föräldrar.

På skola 3 svarade 10 flickor skolan, 11 svarade lärare, 8 svarade elever och 2 svarade föräldrar. 3 pojkar svarade skolan, 4 svarade lärare, 4 svarade elever och 2 svarade föräldrar.

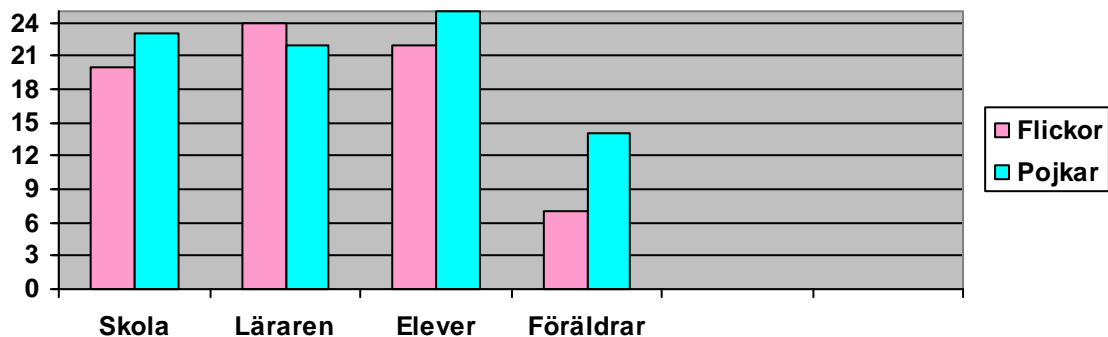
5.8.2 Föräldrar har minst ansvar, utifrån fullständig data och jämförelsevis flickor och pojkar

Figur 11. Respondenterna svar på om vems ansvar det är att ingen blir mobbad, totalt på de tre skolorna.

Kommentar:

Utifrån fullständig data svarade 43 respondenter skolan, 46 svarade läraren, 47 svarade elever och 21 svarade föräldrar.

Figur 12. Respondenterna svar på om vems ansvar det är att ingen blir mobbad jämförelsevis flickor och pojkar på de tre skolorna.

Kommentar och reflektion:

Ur ett genusperspektiv svarade 20 flickor skolan, 24 svarade läraren, 22 svarade elever och 7 svarade föräldrar. 23 pojkar svarade skolan, 22 svarade läraren, 25 svarade elever och 14 svarade föräldrar.

Övervägande respondenter svarade att föräldrarna har minst ansvar för att det inträffar mobbning. Respondenternas svar stämmer inte överens med inlärningspsykologiska förklaringsmodellen som menar att mobbaren saknar en god hemmiljö och bra vanor. Däremot bekräftar den att skolan inte har kunnat förmedla vad elevrollen innebär.

Pojkarnas och respondenternas totala svar på vems ansvar det är att mobbning inträffar visar att det största ansvaret ligger hos eleven själv. I biologiska, socialpsykologiska, inlärningspsykologiska och psykoanalytiska förklaringsmodellerna menar Granström att orsaken till mobbningen bland annat finns hos offret eller hos mobbaren. En god självkänsla hos eleverna kan förebygga mobbning i skolorna, är eleverna säkra i sin identitet behöver mobbaren inte applicera sin osäkerhet och aggressivitet på kamraterna. Den goda självkänslan och självinsikten gör att mobbaren inte kan knäcka en person med grymma glåpor.

Flickorna svarade att ansvaret ligger hos lärarna, gruppsykologiska förklaringsmodellen menar att ledarskapet och handledningen, från läraren, har en betydande roll för att förebygga mobbning. Ett otydligt ledarskap kan leda till oro i gruppen, irritation och aggressivitet får utlopp men mot fel person, offret. Istället borde känslorna riktas mot läraren som orsakat oron i gruppen.

5.9 Vad är mobbning för dig?

Fråga 8 A och B är öppna frågor, respondenterna fick svara med egna ord, i vissa fall har vi valt ut nyckelord att analysera kring. Ett fåtal respondenter utvecklade svaren om vad mobbning är och hur de skulle beskriva mobbning med en mening. Därav presenteras citat från vardera flicka och pojke då vi vill belysa fenomenet mobbning ur ett elevperspektiv och jämförelsevis flickor och pojkar.

Frågorna redovisas gemensamt, på fråga B svarade respondenterna ungefär med samma benämningar som i fråga A men med kraftfullare betoning på vad mobbning är.

5.9.1 Ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv

Ingen större skillnad i respondenternas svar förekommer. Gemensamma nyckelord för flickor och pojkar är: ”snacka skit”, ”öknamn”, ”trakasserier”, ”något hemskt – onödigt som fan”, ”mobbaren världens största förlorare” eller att det sker ”upprepade gånger”. Flickor och pojkar tycker att det är dumt och de anser att mobbning är ”kränkande” och ”det kan vara både fysiskt och psykiskt.”

Flickor är rädda att förlora en position de skapat, i gruppen används skvaller och skitsnack mot offret. Uteslutning ur gruppen skulle innebära att flickan själv blev offer för skvaller och ryktes spridning. Nedan belyses frågan med citat från tre flickor.

När någon trakaserar/håller på med någon många gånger om, säger taskiga saker & kanske slår/spottar/sparkar på den.

Det är nåt som får både den som mobbar och den som blir mobbad att må dåligt.

När någon person blir utanför och inte har någon alls att vända sig till. En sak som påverkar en för livet.

Pojkar använder ofta fysisk och verbal mobbning gentemot offret. Mobbningen är oftare utåtriktad och mobbaren dominerar, empati saknas för offret och mobbaren kan ha en svag självkänsla. Nedan belyses frågan med citat från tre pojkar.

Säger dumma ord och slår på dig och upprepar det hela tiden.

Ett grymt sätt att få en person att sluta tro på dig själv.

När en person får dig att må dåligt. Speciellt när personen får hans/hons vänner att hålla med.

5.9.2 Reflektion – ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv

Inga av respondenterna har angivit en fullständig definition av fenomenet mobbning, flertalet elever har använt nyckelord som Olweus, Höistad och Fors använder i sina definitioner. Definitionen som Olweus använder är: ”en person är mobbad när han eller hon, upprepade

gångar och under en vis tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer”. Höistads definition är: ”när en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning” och Fors definition är: ”i mobbning har plågaren mer makt än offret och plågaren har kontroll över offret. I mobbningen förekommer negativa handlingar från plågaren mot offret i avsikt att skada offret. Dessutom förekommer de negativa handlingarna upprepade gånger och över en längre tid”. Som pedagogen menar är eleverna medvetna om vad mobbning är för något men kan inte sätta ord på begreppet.

Att ingen nämner e-mobbning kan bero på att eleverna inte tänker att det är mobbning när taskiga sms skickas, det sker som en del i deras vardag. e-mobbning är dolt men är lika kränkande som verbal och fysisk mobbning, respondenterna är överens om att mobbning är kränkande och påverkar en hela livet.

6. Resultatsammanfattning

Utifrån resultatet kan vi enbart utläsa vad eleverna tror och tänker om fenomenet mobbning och inga faktiska sanningar påträffas. Däremot fann vi att ingen skillnad mellan skolorna tycks förekomma, vilket pekar på att vår hypotes om att mobbningen uppträder olika på byskolan, stadsskolan och storstadsskolan, blir falsifierad. Verkligheten stämde i detta avseende inte överens med vår hypotes.

Enligt eleverna förekommer mobbning men de vare sig mobbar själv eller har blivit mobbade de sista månaderna. Övervägande flickor svarade att de känt sig mobbade, vilket inte pojkarna gjorde. Varför mobbning inträffar tror eleverna kan bero på att mobbaren mår dåligt eller vill vara cool. Eleverna har svårt att förklara skillnaden på de olika skolornas mobbningsformer men att de förekommer skillnad är de överens om.

Att döma av svaren har föräldrarna minst ansvar och eleverna själva har det största ansvar att mobbning inträffar. Elevernas definition av mobbning är inte helt tydlig, men ord som kränkande, trakasserier och upprepade gånger förekommer bland flertalet svar. Vad mobbning

är för eleven själv slogs ihop med definitionen om vad mobbning är och kan sammanfattas med citatet: ”ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själv”.

7. Diskussion

Syftet med examensarbetet var att skapa djupare förståelse för hur elever i årskurs åtta tänker kring fenomenet mobbing. Vi hoppas att dessa förväntade insikter skall vara till nytta inför vårt kommande läraryrke, genom ökad kunskap kan vi lättare förstå varför mobbningssituationer kan uppstå.

I studien utgår vi från frågorna: Hur uppfattar och vilka erfarenheter har elever i årskurs åtta om fenomenet mobbing på den egna skolan? Vilka synsätt kring fenomenet mobbing framträder ur elevers svar som går i byskolan, stadsskolan och storstadsskolan? Vilka synsätt har eleverna om fenomenet mobbing på byskola, stadsskola och storstadsskola i jämförelse av varandra? Finns skillnader i synsätt mellan flicka och pojke?

Eleverna i årskurs åtta är överens om att mobbning förekommer, vilket tyder på en medvetenhet hos eleverna men de varken mobbar eller har blivit mobbade själva de sista månaderna. Vilket är motsägelsefullt, då resultatet pekar på att eleverna anser att mobbning förekommer. En möjlig förklaring till elevernas svar är att det inte förekommer mobbning i klassen vi gjort undersökningen. Hade vi i enkäten belyst andra delar av skolan så som raster eller idrott skulle eventuellt fler mobbare och offer ha blivit synliga. Mobbing är möjligtvis inget stort problem på de utvalda skolorna, vilket är glädjande men å andra sidan är det inget som tyder på motsatsen heller.

I studien har vi presenterat tre forskares definition men vi använder professor Dan Olweus definition av mobbning, ”en person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer”. Synsättet utifrån elevperspektivet kring fenomenet mobbning kan visa sig att eleverna förmodligen använder ordet mobbning när de egentligen menar enstaka handlingar. Eleverna har svårt att definiera ordet mobbning och det kan måhända vara mycket begärt, men deras tolkningar är ganska breda och innefattar även enstaka handlingar som tillfälligt utanförskap.

En stor del av eleverna var överens om att mobbningen eventuellt är mer förekommande på en större skola än på en mindre där alla känner alla, vilket stämmer överens med hypotesen vi hade innan arbetets gång. Dock går inte vårt resultat att generalisera, då en för liten population har valts, innan arbetets gång trodde vi att tre bilder av mobbning förekom beroende på skolans storlek och geografiska placering, byn, staden och storstaden. Däremot är bilderna inte helt olika varandra då det inte förekommer någon skillnad i mobbningens former, en bild var att skolans storlek och antal elever har betydelse för mobbningens utbredning. Enligt vårt resultat förekommer skillnad mellan flickor och pojkar beroende på om en flicka eller pojke utövar mobbningen, mobbningen får olika uttrycksformer. Flickorna använder sig oftast av den psykiska mobbningen som är svårare att upptäcka och pojkarna mobbar mer synligt, de använder oftast fysisk mobbning. Flickor och pojkar som mobbar kan ha båda behov av att bli sedda, uppmärksammade och tillhöra gruppen. En tanke vi fick under studien var att det antagligen är väldigt svårt att få bort stämpeln, en gång mobbare alltid mobbare. Vilket härleds till VFU:n då vi fått berättat för oss vilka elever vi ska vara uppmärksamma på, eleven kan tänkas vara stökig eller mobbare, enligt handledaren på skolan. Eleven ges ingen ärlig chans i mötet med nya pedagoger på skolan.

Under arbetets gång dök tanken upp var gränsen går mellan slagsmål, konflikt och mobbning, finns någon gräns och vem kan säga var gränsen går när ord står mot ord. Viktigt att tänka på är att även konfliktsituationer måste redas ut och tas på allvar så att det inte kan byggas vidare till utstuderade mobbningssituationer. e-mobbning är en form som är svår att upptäcka som pedagog men väl så viktig att vara medveten om. Eleverna nämnde inte själva e-mobbning i enkäten, kanske eleverna inte anser att e-mobbning är en mobbningsform, då e-mobbningen inte syns för varken pedagoger eller elever när den utövas. Trots allt är e-mobbning vanligt förekommande enligt litteraturen, e-mobbning bör tas på stort allvar.

Utifrån resultatet kan vi enbart utläsa vad eleverna tror och tänker om fenomenet mobbning och inga faktiska sanningar påträffas. Slutsatsen vi kan dra utifrån vår studie är att enligt eleverna förekommer mobbning på den egna skolan men eleverna varken mobbar själva eller blir mobbade. Eleverna kan inte bekräfta vår hypotes som då faller, på grund av att eleverna inte kan förklara skillnaden i mobbningens förekomst på de olika skolorna, byskolan, stadsskolan och storstadsskolan, men att skillnad förekommer är eleverna överens om.

Flertalet elever har angivit i enkäten att mobbaren mår dåligt, vilket kan förklaras med den psykoanalytiska förklaringsmodellen som menar att mobbaren kommer från otrygga hemmiljöer och applicerar sin dåliga självkänsla på offret. Som eleverna menar är mobbaren den största förloraren, men trots detta kan mobbaren ge offret en dålig självkänsla, vilket kan leda till som en av eleverna skrev: ”ett grymt sätt att få en person att sluta tro på sig själva”.

Uppsatsen har gett oss nya infallsvinklar kring fenomenet mobbning genom bland annat Granströms förklaringsmodeller. Vi har fått en ökad medvetenhet då vi fått ta del av hur eleverna tänker kring fenomenet mobbning. Framtida studier kan tänkas vara eftersamtal med pedagoger för att få reda på hur pedagoger tänker kring resultatet i studien. Därmed skulle även pedagogens perspektiv komma fram och gett ännu djupare förståelse kring fenomenet mobbning. Vi hade då fått både elevernas och pedagogernas perspektiv kring fenomenet mobbning. Om ett ännu bredare spektrum och en större population önskas kan årskurs sex, sju och nio vara med i studien, vilket då innebär hela spannet i högstadiet.

Källförteckning

Colorosa, Barbara, *Mobbningens tre ansikten*. Falun 2004, Egmont Richter AB.

Denscombe, Martyn. *Forskningshandboken*. Lund 2000, Studentlitteratur.

Enochsson, Annbritt & Olin, Fredrik, Trakasserier och mobbning på den virtuella arenan. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag.

Eriksson, Björn, Lindberg, Odd, Flygare, Erik & Daneback Kristina. *Skola – en arena för mobbning*. Kalmar 2002, Skolverket.

Fors, Zelma, Destruktiva maktrelationer. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag.

Fors, Zelma. *Makt maktlöshet mobbning*. Stockholm 1995, Liber Utbildning AB.

Friends A. *Mobbning*. Hämtat från <http://www.friends.se/?id=1591>. Hämtat den 4 november 2008.

Friends B. *e-mobbning*. Hämtat från <http://www.friends.se/?id=1592>. Hämtat den 4 november 2008.

Granström, Kjell. Olika förklaringar till mobbning. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag.

Höistad, Gunnar . *Mobbning och människovärde*. Göteborg 2001, Förlagshuset Gothia AB,

Lindell, Björn & Hartikainen, Veikko. *Var går gränsen? Värdegrunden i praktiken.*, Morgongåva 2001, Uppsala fortbildning AB Förlag. 2.a tryckningen.

Olweus, Dan. Mobbning i skolan – fakta och åtgärder. *Utstött*. I red. Thors, Christina. Stockholm, 2007, Lärarförbundets Förlag.

Olweus, Dan. *Mobbning i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Falköping 1994, Liber Utbildning AB.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. *Forskningsmetodikens grunder*. Lund, 2007, Studentlitteratur.

Skolverket. *Allmänna råd och kommentarer. För arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling*. Fritzes, 2004, Stockholm.

Skolverket. *Demokrati och värdegrund*.
<http://www.skolverket.se/sb/d/372/a/848#paragraphAnchor0>. Hämtat den 6 november 2008.

Svenska språknämnden. *Svenska skrivregler*. Svenska språknämnden, 2000, Stockholm.

Thors, Christina. *Utstött – en bok om mobbning*. Lärarförbundets förlag, 2007, Stockholm.

Trost, Jan. *Enkätboken*. Lund, 2007, Studentlitteratur.

Vestlin, Lena. Redo för mobbning? *Lärarstudenten*, nr 2 2008, s.3.

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet, 2002, Stockholm.

Wrethnder Bliding, Marie. *Inneslutning och uteslutning – barns relationsarbete i skolan*. Studentlitteratur, 2007, Lund, s.180.

Bilaga 1

Enkätundersökning

Vi är två studenter som läser på Högskolan i Kristianstad. Terminen vi läser innefattar ett examensarbete och med det menas att vi skriver om ämnet mobbning och går djupare in på ämnet, genom enkätundersökning. Där du kommer att utgöra en viktig del i forskningen. Vi tar på oss "forskarrocken" och du är en av de utvalda men ska vara helt anonym och det är helt frivilligt. Tack för din medverkan!

Tjej Kille

1. Förekommer det mobbning på din skola?

Ja Nej Tveksamt Vet inte

2. Har du själv mobbat någon medvetet i skolan, de sista månaderna?

Ja Nej

3. Har du själv blivit mobbad de sista månaderna?

Ja Nej

4. Har du känt dig mobbad någon gång? Beskriv kort.

5. Vad är det som gör att det inträffar mobbning – tror du? Beskriv kort.

6. A) Tror du att det finns skillnad på mobbning i jämförelse av byskola, stadsskola och storstadsskola?

Ja Nej Vet inte

B) I vad tror du skillnaden ligger? Utveckla så mycket du kan.

7. Vems ansvar är det att ingen blir mobbad?

Skola Lärare Elever Föräldrar

8. A) Vad är mobbning för dig?

B) Hur skulle du beskriva mobbning med en mening?

Tack för dina svar!
Maria Johansson
Linda Sundvall

maria.johansson0069@stud.hkr.se
linda.sundvall0003@stud.hkr.se

Bilaga 2

Vad vi informerade eleverna om innan vi delade ut enkäten:

- Vi gör en studie om mobbning ur elevernas perspektiv
- Vi kommer att göra en studie i en byskola, en stadsskola och en storstadsskola.
- Ert deltagande är viktigt och högst relevant i undersökningen.
- Era svar kommer bara att användas i denna undersökning och inte för något annat syfte.